

FINANSPOLITISKA RÅDETS RAPPORT

Svensk finanspolitik 2024

Finanspolitiken i linje med ramverket och stabiliseringspolitiskt rimlig

Utsikterna i budgetpropositionen för 2024 var relativt dystra; lågkonjunkturen väntades bli djupare och arbetslösheten stiga. Med hänvisning till den fortsatt höga inflationen, och Riksbankens ambition att dämpa efterfrågan, valde regeringen en svagt åtstramande finanspolitik. Den förda finanspolitiken var i linje med ramverket och rådet anser att den var rimlig också ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv, även om en något mer expansiv politik troligen också hade varit möjlig. Det var viktigt att finanspolitiken bidrog till att minska risken för ytterligare räntehöjningar.

Tillfälliga effekter av hög inflation bör inte påverka kommunsektorns verksamhet

Den höga inflationen innebär en tillfällig, men kraftig, ökning av kommunsektorns pensionsskuld 2023–2024. Det är inte rimligt att det får en stor inverkan på verksamheten. Rådet anser därför att tillfälliga underskott i kommuner och regioner kunde ha motiverats. I kommunallagen finns möjlighet att hänvisa till synnerliga skäl men det rådde osäkerhet kring hur detta skulle tolkas. Det kan ha bidragit till neddragningar som annars kunnat undvikas.

Knapphändig redovisning av kommunernas och regionernas ekonomi

Statsbidragen har på längre sikt ungefär hållit jämna steg med kommunsektorns ökade kostnader, vilket talar emot behovet av indexering. Dessutom finns ett värde i att utrymmet för verksamheten i kommuner och regioner årligen vägs mot övriga offentliga utgifter. Information om statsbidragen bör om möjligt ges tidigare än idag för att underlätta kommunsektorns planering. Dessutom behöver regeringen bli tydligare i sin redovisning av kommunsektorns ekonomi, bl.a. om tillskott innebär en real förbättring eller bara täcker ökade kostnader. Med nuvarande redovisning går det inte att förstå på vilka grunder regeringen har bestämt statsbidragens omfattning.

Bristande ekonomiska drivkrafter är inte en huvudförklaring till arbetslöshet

Sverige har i huvudsak en väl fungerande arbetsmarknad med en hög sysselsättning. Det höga arbetskraftsdeltagandet också bland grupper med svagare förankring på arbetsmarknaden bidrar dock till en hög arbetslöshet. Sammantaget står ca en halv miljon personer varaktigt utan arbete och regeringen menar att bristande ekonomiska drivkrafter är en viktig förklaring. Vi bedömer dock att utbytet av arbete är stort för de allra flesta. Viktigare förklaringar är problem med matchning och bristande eller svårbedömd kompetens.

Fel tyngdpunkt i regeringens åtgärder för fler i arbete

Tyngdpunkten i regeringens sysselsättningspolitik ligger på att öka det ekonomiska utbytet av arbete, bl.a. genom nya jobbskatteavdrag och ett bidragstak. Dessa åtgärder har sannolikt små effekter när drivkrafterna redan är starka. Mer uppmärksamhet bör i stället riktas mot att öka antalet arbetslösa i yrkesutbildning och få fler subventionerade anställningar till stånd. Det kan uppnås genom ändrad styrning av Arbetsförmedlingen, minskad risk för företag som använder anställningssubventioner och intensiva förmedlingsinsatser i offentlig regi. Åtgärder inom arbetsmarknadspolitik bör i högre grad bygga på forskningsresultat och beprövad erfarenhet.

Dyrare omställning utan en sammanhållen och begriplig klimatstrategi

För att bromsa klimatpåverkan måste utsläppen av växthusgaser begränsas. Detta kommer oundvikligen att få effekter på hushåll och företag. Staten har flera viktiga roller att fylla för att klimatomställningen ska bli effektiv, accepterad och uthållig. Regeringen saknar en sammanhållen och begriplig klimatstrategi. Företag och hushåll får därför svårt att fatta genomtänkta investeringsbeslut och ställa om på ett kostnadseffektivt sätt, något som riskerar att särskilt drabba hushåll med små marginaler.

Acceptans för klimatomställningen är nödvändig – kräver ledarskap

Regeringen lovar att hushåll och verksamheter inte ska påverkas negativt ekonomiskt av klimatomställningen och att alla fullt ut ska kompenseras för högre drivmedelspriser. Det är varken rimligt eller genomförbart. Utfästelser av detta slag kan bli en hämsko för omställningen och en källa till missnöje när löftena inte kan infrias. I stället borde riktade stöd införas; sådana finns i många länder. Detta kan minska skillnaderna i hur omställningen påverkar stad och glesbygd och olika inkomstgrupper. Exempel på åtgärder är lokal kompensation för utbyggnad av vindkraft och olika stöd till hushåll. Riktade stöd kan vara generösa utan att det innebär stora offentligfinansiella kostnader.

Klimatomställningen är nödvändig. Regeringen behöver visa ledarskap; klimatpolitiken behöver förklaras – och försvaras – för att nå acceptans.

Kontakt för intervju:

Mikael Hemlin, senior utredningsekonom, 08-453 59 62.